

Musikkonkurrence

Richard Strauss: Till Eulenspiegels lustige Streiche, opus 28, TrV 171.

Bedømmelsesdato: 9. februar 2021.

Deltagende hold (format: orkester (dirigent)):

- Berliner Philharmoniker (Sergiu Celibidache)
- Berliner Philharmoniker (Wilhelm Furtwängler)
- Berliner Philharmoniker (Erich Kleiber)
- Boston Symphony Orchestra (Charles Münch)
- Chicago Symphony Orchestra (Georg Solti)
- City of Birmingham Symphony Orchestra (Andris Nelsons)
- Cleveland Orchestra (George Szell)
- Czech Philharmonic Orchestra (Karel Ančerl)
- Czech Philharmonic Orchestra (Aldo Ceccato)
- Czech Philharmonic Orchestra (Franz Konwitschny)
- Gewandhausorchester Leipzig (Kurt Masur)
- Israel Philharmonic Orchestra (Zubin Mehta)
- Koninklijk Concertgebouworkest (Bernard Haitink)
- Koninklijk Concertgebouworkest (Mariss Jansons)
- Koninklijk Concertgebouworkest (Eugen Jochum)
- Koninklijk Concertgebouworkest (Paul Paray)
- London Symphony Orchestra (Claudio Abbado)
- Münchner Philharmoniker (Valery Gergiev)
- NBC Symphony Orchestra (Arturo Toscanini)
- NDR Sinfonieorchester (Christoph von Dohnányi)
- New York Philharmonic Orchestra (Leonard Bernstein)
- NHK Symphony Orchestra (Paavo Järvi)
- NHK Symphony Orchestra (Wilhelm Schüchter)
- Odessa Philharmonic Orchestra (Hobart Earle)
- Orchestre de la Suisse Romande (Eliahu Inbal)
- Philharmonia Orchestra (Otto Klemperer)
- RCA Victor Symphony Orchestra (Fritz Reiner)
- Sofia Philharmonic Orchestra (Young-chil Lee)
- Staatskapelle Dresden (Rudolf Kempe)
- Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks (Lorin Maazel)
- Tonhalle-Orchester Zürich (David Zinman)
- WDR Sinfonieorchester Köln (Semyon Bychkov)
- WDR Sinfonieorchester Köln (Hans Swarowsky)
- Wiener Philharmoniker (Christoph Eschenbach)
- Wiener Philharmoniker (Herbert von Karajan)

- Wiener Philharmoniker (Clemens Krauss)
- Wiener Symphoniker (Joseph Keilberth)
- Wiener Symphoniker (Josef Krips)

Vindende hold:

- (1) Koninklijk Concertgebouworkest (Mariss Jansons);
- (2) Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks (Lorin Maazel);
- (3) WDR Sinfonieorchester Köln (Hans Swarowsky);
- (4) Wiener Philharmoniker (Clemens Krauss).

Indstilling

Antal hold, der har et relevant bidrag, og som har opnået fortrinsret: 26, nemlig:

- Berliner Philharmoniker (Sergiu Celibidache)
- Berliner Philharmoniker (Wilhelm Furtwängler)
- Berliner Philharmoniker (Erich Kleiber)
- Boston Symphony Orchestra (Charles Münch)
- Czech Philharmonic Orchestra (Karel Ančerl)
- Czech Philharmonic Orchestra (Aldo Ceccato)
- Czech Philharmonic Orchestra (Franz Konwitschny)
- Gewandhausorchester Leipzig (Kurt Masur)
- Koninklijk Concertgebouworkest (Bernard Haitink)
- Koninklijk Concertgebouworkest (Mariss Jansons)
- Koninklijk Concertgebouworkest (Eugen Jochum)
- Koninklijk Concertgebouworkest (Paul Paray)
- London Symphony Orchestra (Claudio Abbado)
- New York Philharmonic Orchestra (Leonard Bernstein)
- NHK Symphony Orchestra (Paavo Järvi)
- NHK Symphony Orchestra (Wilhelm Schüchter)
- Orchestre de la Suisse Romande (Eliahu Inbal)
- Philharmonia Orchestra (Otto Klemperer)
- Sofia Philharmonic Orchestra (Young-chil Lee)
- WDR Sinfonieorchester Köln (Semyon Bychkov)
- WDR Sinfonieorchester Köln (Hans Swarowsky)
- Wiener Philharmoniker (Christoph Eschenbach)
- Wiener Philharmoniker (Herbert von Karajan)
- Wiener Philharmoniker (Clemens Krauss)
- Wiener Symphoniker (Joseph Keilberth)
- Wiener Symphoniker (Josef Krips)

Antallet af orkestre med fortrinsret: 48

2. runde

Deltagende hold (format: orkester (dirigent)):

- Berliner Philharmoniker (Erich Kleiber)
- Israel Philharmonic Orchestra (Zubin Mehta)
- Koninklijk Concertgebouworkest (Mariss Jansons)
- London Symphony Orchestra (Claudio Abbado)
- Münchner Philharmoniker (Valery Gergiev)
- NDR Sinfonieorchester (Christoph von Dohnányi)
- New York Philharmonic Orchestra (Leonard Bernstein)
- Staatskapelle Dresden (Rudolf Kempe)
- Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks (Lorin Maazel)
- WDR Sinfonieorchester Köln (Semyon Bychkov)
- WDR Sinfonieorchester Köln (Hans Swarowsky)
- Wiener Philharmoniker (Clemens Krauss)
- Wiener Symphoniker (Josef Krips)

3. runde

Deltagende hold (format: orkester (dirigent)):

- Koninklijk Concertgebouworkest (Mariss Jansons)
- Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks (Lorin Maazel)
- WDR Sinfonieorchester Köln (Hans Swarowsky)
- Wiener Philharmoniker (Clemens Krauss)
- Wiener Symphoniker (Josef Krips)

Generelle bemærkninger

Velkommen til denne konkurrence i et tonedigt af Richard Strauss!

Udgangspunktet for denne konkurrence er Richard Strauss: Till Eulenspiegels lustige Streiche, opus 28, TrV 171, og det er en forudsætning for deltagelse i konkurrencen, at hvert enkelt hold, bestående af et orkester og en dirigent, opfører dette tonedigt i sin helhed. Der afholdes 3 runder i denne konkurrence. Det er en forudsætning for deltagelse i 2. runde, at holdet hverken har spilletekniske problemer, sammenspilsproblemer eller problemer med manglende stilperiodeforståelse; det er ligeledes en forudsætning for deltagelse i 2. runde, at holdet ikke forfægter nogen fortolkninger, som dommerpanelet finder helt uantagelige.

Dommerpanelet har efter nærmere overvejelse besluttet, at holdenes præstationer i de solistiske passager ikke vil blive underkastet en nærmere prøvelse en bloc, eftersom dommerpanelet finder, at værkets solistiske passager er dårligt udvalgt og dårligt skrevet fra

komponistens side, cfr. bemærkningerne infra. I stedet for en prøvelse en bloc af holdenes præstationer i de solistiske passager vil dommerpanelet i 2. runde teste holdenes præstationer i flg. henseender:

- Hvor godt klarer holdenes 1. hornister Eulenspiegel-motivet på side 3, 1. nodesystem, takt 6 - side 4, takt 1, m.h.t. tonekvalitet, der her bør være så god som mulig?
- I hvilket omfang lykkes det i passagen side 19, 2. nodesystem, takt 7 - side 20, 1. nodesystem, takt 5, holdenes førsteviolinsolister at udtrykke Till Eulenspiegels bekymring og ængstelse for, at han kunne blive dømt og henrettet for sine blasfemiske moralprædikener på torvepladsen?
- Hvor vellykket er holdenes gengivelse af Till Eulenspiegels dødskamp i galgen (side 58, 1. nodesystem, takt 5 - side 58, 2. nodesystem, takt 3)? Tonekvaliteten bør her være så dårlig som mulig (klarinetterne bør hvine)!

I 3. runde vil dommerpanelet undersøge holdenes præstationer i flg. henseende:

- I hvilket omfang lykkes det holdene at udtrykke Till Eulenspiegels elendighed efter domsafsigelsen, men før henrettelsen (side 57, takt 3-7, cfr. angivelsen "(kläglich)")?

De deltagende hold i nærværende konkurrence er fundet på flg. vis:

- orkestre, der har et relevant bidrag, og som har opnået kollektiv fortrinsret (cfr. afsnittet "Indstilling" supra)
- ved en tilfældig søgning på YouTube har dommerpanelet fundet de øvrige relevante bidrag

Blandt de 48 fortrinsberettigede orkestre er 14 orkestre supplikanter ved denne konkurrence. Da antallet af supplikanter er langt mindre end det maksimale antal pladser (40), har dommerpanelet givet flere af supplikanterne mulighed for at danne to eller flere hold med forskellige dirigenter. I denne forbindelse har dommerpanelet taget hensyn til, at interessen for Richard Strauss' tonedigt "Till Eulenspiegels lustige Streiche" er størst dels i den tysktalende del af Europa, inklusive Tjekkiet, der har et stort tysktalende mindretal, dels i Holland, eftersom Till Eulenspiegel er en figur fra den plattyske, dvs. tysk-nederlandske, folkløse.

Desforuden har dommerpanelet ved udvælgelsen af de deltagende hold tilgodeset det musikkonkurrenceretlige hensyn, at en dirigent, som har arbejdet med flere forskellige symfoniorkestre, ikke bør danne hold med det samme symfoniorkester i den ene konkurrence efter den anden. Således danner Wilhelm Furtwängler, der i konkurrencen om Franz Liszt: Les Préludes (d'après Lamartine). Poème symphonique, no. 3, S. 97, LW G 3 (bedømmelsesdato: 2. november 2019) dannede hold med Wiener Philharmoniker, i nærværende konkurrence hold med Berliner Philharmoniker. Herbert von Karajan, der i Liszt-konkurrencen dannede hold med Berliner Philharmoniker, danner i nærværende konkurrence hold med Wiener Philharmoniker. Georg Solti, der i Liszt-konkurrencen dannede hold med London Philharmonic Orchestra, danner i nærværende konkurrence hold med Chicago Symphony Orchestra. Wilhelm Furtwängler har opført Richard Strauss' tonedigt med både Berliner Philharmoniker og Wiener Philharmoniker; Herbert von Karajan har opført værket med såvel Berliner Philharmoniker som

Wiener Philharmoniker; Georg Solti har opført værket med både Berliner Philharmoniker og Chicago Symphony Orchestra.

Berliner Philharmoniker (Karl Böhm) har desværre meldt afbud; det beklager dommerpanelet dybt. Den plads på listen over deltagende hold, som herved er blevet ledig, overdrages til Odessa Philharmonic Orchestra (Hobart Earle). USSR State Symphony Orchestra (Sviatoslav Richter) har ligeledes meldt afbud; det beklager dommerpanelet dybt. Den plads på listen over deltagende hold, som herved er blevet ledig, overdrages til Münchner Philharmoniker (Valery Gergiev). Endelig har Bamberger Symphoniker (Georges Prêtre) og Seoul Philharmonic Orchestra (Sooyeoul Choi) desværre meldt afbud; det beklager dommerpanelet dybt. De pladser på listen over deltagende hold, som herved er blevet ledige, forbliver vakante.

Ved bedømmelsen af de deltagende hold i denne konkurrence har dommerpanelet konsulteret Richard Strauss: Till Eulenspiegels lustige Streiche, opus 28, TrV 171. München: Joseph Aibl, 1896. Genoptryk: Mineola: Dover Publications, 1979.

Orkestreringen i Strauss' tonedigt er som følger:

- 1 piccolofløjte
- 3 tværfløjter
- 3 oboer
- 1 cor anglais
- 3 klarinetter (2 klarinetter i B, 1 klarinet i D)
- 1 basklarinet i B
- 3 fagotter
- 1 kontrafagot
- 8 hornpartier fordelt på 10 naturhorn (4 horn i F, 2 horn i E, 4 horn i D)
- 6 trompetpartier fordelt på 11 naturtrompeter (3 trompeter i F, 2 trompeter i E, 3 trompeter i D, 3 trompeter i C)
- 3 basuner
- 1 bastuba
- pauker
- 1 triangel
- 1 lilletromme
- 1 stortromme
- 1 stor skralde
- 1 bækken
- 5 soloførstevioliner
- 2 soloandenvioliner
- violiner (første, anden)
- 1 solobratsch
- bratscher
- 1 solocello
- celli (første, anden)
- kontrabasser

Traditionelt tæller man for hver instrumentkategori (f.eks. valdhorn) antal partier ved beskrivelsen af orkestreringen i et orkesterværk, dvs. det maksimale antal partier i en sats for hver instrumentkategori. I klassisk musik er antal partier normalt ikke angivet for strygerne, men kun for andre instrumentgrupper. Denne måde at beskrive orkestreringen på skelner f.eks. ikke mellem partier for dobbelthorn med ventiler, partier for enkelthorn med ventiler og partier for naturhorn, fordi musikhistorikerne, som har udtænkt denne beskrivelsesmåde for orkestreringen i et orkesterværk, ikke beskæftiger sig med opførelsespraksis. For en musikhistoriker fremtræder Richard Strauss' tonedigt "Till Eulenspiegels lustige Streiche" således som et orkesterværk med 8 hornpartier. For forskere inden for disciplinerne musikalsk opførelsespraksis og musikalsk opførelsesanalyse er musikhistorikernes måde at beskrive orkestrering på imidlertid misvisende, da de 8 hornpartier i Richard Strauss' tonedigt "Till Eulenspiegels lustige Streiche" ikke er skrevet for dobbelthorn med ventiler, ej heller for enkelthorn med ventiler, men for naturhorn. Derfor kunne dommerpanelet fra og med nærværende konkurrence vælge alene at optælle antal instrumenter for hver instrumentkategori, for så vidt som antal instrumenter for hver instrumentkategori er anført i komponistens partitur. Eftersom denne måde at beskrive orkestreringen på virker meget uvant i forhold til den traditionelle beskrivelsesmåde, der kun tæller antal partier, vil dommerpanelet fra og med nærværende konkurrence dog præsentere et kompromis mellem de to måder at beskrive orkestreringen på. I overensstemmelse med dette kompromis tæller dommerpanelet nu såvel antal partier som antal instrumenter for hver instrumentkategori, f.eks. "8 hornpartier fordelt på 10 naturhorn (4 horn i F, 2 horn i E, 4 horn i D)" i Richard Strauss' tonedigt "Till Eulenspiegels lustige Streiche".

Richard Strauss' tonedigt "Till Eulenspiegels lustige Streiche" er programmusik; men førsteudgaven af Richard Strauss' tonedigt var imidlertid ikke ledsaget af et trykt program. Franz Wüllner, der dirigerede uopførelsen af værket den 5. november 1895 i Köln, bad Richard Strauss om et program. Strauss nægtede at offentliggøre et sådant program, men gav dog i et brev til Wüllner dirigenten private oplysninger om værkets program. Wüllner valgte at offentliggøre brevet fra Strauss i et programhæfte, hvorved Strauss' private oplysninger til Wüllner blev offentlige. Strauss lod senere Wilhelm Mauke (1867-1930) udgive programmet i Schlesingers Musikbibliothek (Herwarth Walden (Hrsg.): Richard Strauss. Symphonien und Tondichtungen. Erläutert von G. Brecher, Georg Gräner, A. Hahn, W. Klätte, W. Mauke, A. Schattmann, H. Teibler, H. Walden nebst einer Einleitung: Richard Strauss' Leben und Schaffen. Berlin: Schlesinger'sche Buch- und Musikhandlung (Robert Lienau), Wien: C. Haslinger qdm. Tobias, sine anno. Meisterführer No. 6). Cfr. Walter Werbeck: Die Tondichtungen von Richard Strauss. Dokumente und Studien zu Richard Strauss, hrsg. von Stephan Kohler, Band 2. Tutzing: Hans Schneider, 1996, side 246-249, 540f. I et brev til Josef Sittard af 13. januar 1898 anbefalede Richard Strauss Wilhelm Maukes analyse af "Till Eulenspiegels lustige Streiche" i Schlesingers Musikbibliothek (cfr. Walter Werbeck, op.cit., side 251, fodnote 638). Wilhelm Maukes version af programmet har flg. ordlyd (cfr. Herwarth Walden, op.cit., kapitel 6 (= side 92-108)), idet titlerne ledsages af nodecitater:

I: Prolog. Es war einmal ein Schalksnarr.

II: Namens Till Eulenspiegel.
 III: Das war ein arger Kobold.
 IV: Auf zu neuen Streichen.
 V: Wartet nur ihr Duckmäuser!
 VI: Hop! zu Pferde mitten durch die Marktweiber!
 VII: Mit Siebenmeilenstiefeln kneift er aus.
 VIII: In einem Mausloch versteckt!
 IX: Als Pastor verkleidet trieft er von Salbung und Moral.
 X: Doch aus der grossen Zehe guckt der Schelm hervor!
 XI: Fasst ihn ob des Spottes mit der Religion doch ein heimliches Grauen an vor dem Ende.
 XII: Till als Kavalier zarte Höflichkeiten mit schönen Mädchen tauschend.
 XIII: Sie hats ihm wirklich angethan.
 XIV: Er wirbt um sie.
 XV: Ein feiner Korb ist auch ein Korb!
 XVI: [ingen titel, kun nodecitat]
 X[V]II: Schwört Rache zu nehmen an der ganzen Menschheit.
 XVIII: Philistermotiv.
 XIX: Nachdem er den Philistern ein paar ungeheuerliche Thesen aufgestellt, überlässt er die Verblüfften ihrem Schicksal.
 XX: Grosse Grimasse von weitem.
 XXI: Till's Gassenhauer.
 XXII: [ingen titel, kun nodecitat]
 XXIII: [ingen titel, kun nodecitat]
 XXIV: Das Gericht.
 XXV: Er pfeift noch gleichgiltig vor sich hin.
 XXVI: Hinauf die Leiter! da baumelt er, die Luft geht ihm aus, eine letzte Zuckung. Till's Sterbliches hat geendet.
 XXVII-XXIX: Epilog.

På grundlag af nodeciterne i Wilhelm Maukes programversion kan man tildele programpunkterne flg. partiturnevisninger:

I: side 3, 1. nodesystem, takt 1-5 med optakt.
 II: side 3, 1. nodesystem, takt 6 - side 6, takt 8 (indledes af motiv i 1. hornpartiet).
 III: side 6, takt 9 - side 10, takt 5 (indledes af motiv i D-klarinetpartiet).
 IV: side 10, takt 6 - side 13, 2. nodesystem, takt 2 (indledes af motiv i strygerne)
 V: side 13, 2. nodesystem, takt 3 - side 14, 2. nodesystem, takt 2 (indledes af motiv i bratscher, celli og kontrabasser)
 VI: side 14, 2. nodesystem, takt 3 - side 16, takt 4 (indledes af motiv i klarinetterne)
 VII: side 16, takt 5 - side 17, 1. nodesystem, takt 2 (indledes af motiv i træblæserne og basunerne)
 VIII: side 17, 1. nodesystem, takt 3 - side 18, 1. nodesystem, takt 8 (indledes af motiv i træblæserne og hornene)

IX: side 18, 2. nodesystem, takt 1 - side 19, 1. nodesystem, takt 4 (indledes af motiv i fagotterne og bratscherne)

X: side 19, 1. nodesystem, takt 5-9 (indledes af motiv i D-klarinetpartiet og afsluttes af motiv i soloviolinpartiet)

XI: side 19, 2. nodesystem, takt 1 - side 20, 1. nodesystem, takt 5 (indeholder motiviske passager for soloviolin)

XII: side 20, 1. nodesystem, takt 5 - side 20, 2. nodesystem, takt 8 (indledes af motiv i klarinet, basklarinet og obo)

XIII: side 21, takt 1-8 (indeholder motiv i 1. hornpartiet og triller i bratscherne)

XIV: side 22, takt 1- side 23, takt 6 (indeholder erotisk motiv i førsteviolinerne)

XV: side 23, takt 7 - side 24, takt 7 (indledes af motiv i 1. hornpartiet)

XVII: side 26, takt 1 - side 29, 1. nodesystem, takt 1 (indeholder ostinato-motiv i basklarinetten, 3. fagotten, horn, trompeter, basuner og tuba)

XVIII: side 29, 1. nodesystem, takt 2 - side 30, 1. nodesystem, takt 5 (indeholder motiv i basklarinet, fagot og kontrafagot)

XIX: side 30, 1. nodesystem, takt 5 - side 32, takt 8 (indledes af motiv i oboer, B-klarinetter, D-klarinet, fagotter, bratscher, førstevioliner, soloviolin og piccolo)

XX: side 32, takt 9 - side 36, 1. nodesystem, takt 1 (indledes af motiv i fløjter, D-klarinet, B-klarinetter og 1. trompet)

XXI: side 36, 1. nodesystem, takt 2 - side 36, 2. nodesystem, takt 5 (motiv i B-klarinetter og violiner)

XXIV: side 55, takt 1-6, 9-14; side 56, takt 4 - side 57, takt 3 (begravelsesmarch)

XXV: side 55, takt 7f.; side 56, takt 1-3, 8f. (motiv i D-klarinetpartiet)

XXVI: side 58, 1. nodesystem, takt 5 - side 58, 2. nodesystem, takt 3 (motiver i træblæsere, horn, basuner og tuba)

XXVII-XXIX: side 59, 1. nodesystem, takt 1 - side 60, takt 8

Adskillige steder i Richard Strauss' tonedigt om Till Eulenspiegel fungerer forskellige instrumenter efter tur som talerør for Till Eulenspiegel.

1. hornpartiet fungerer som talerør for Till Eulenspiegel på side 3, 1. nodesystem, takt 6 - side 3, 2. nodesystem, takt 3; side 3, 2. nodesystem, takt 5 - side 4, takt 1. Efter "der var engang"-motivet (side 3, 1. nodesystem, takt 1-5) introducerer 1. hornpartiet således Till Eulenspiegel. Dernæst repræsenterer oboerne (side 4, takt 2-6) og B-klarinetterne (side 4, takt 7 - side 5, takt 2) Till Eulenspiegel. Dette Eulenspiegel-motiv breder sig efterfølgende til hele orkestret (side 5, takt 2 - side 6, takt 2).

På side 6, takt 9 - side 7, takt 1, introducerer D-klarinetpartiet Kobold-motivet ("Das war ein arger Kobold"), idet angivelsen "lustig" på side 6, takt 9, viser, at D-klarinetpartiet her repræsenterer Till Eulenspiegel. I tysk folkløse er 'ein Kobold' betegnelsen for en husånd eller naturånd. Dette Kobold-motiv gentages af D-klarinetlisten i rettergangsscenen (cfr. side 55, takt 7f.; side 56, takt 1-3, 8f.).

Noteret i transponerende form for D-klarinet er Kobold-motivet: G, Es, A, B, H, Es, Fis (cfr. partituret). Eftersom klarinetten er et transponerende instrument, og D-klarinetten klinger en stor sekund (to semitoner) over, hvad der er noteret, klinger Kobold-motivet som: A, F, H, C, Cis, F, Gis. Nutildags spilles partier, der er skrevet for D-klarinet, som regel på en Es-klarinet. Fordi

Es-klarinetten er stemt en lille sekund (en semitone) højere end en D-klarinet, skal et D-klarinetparti transponeres en lille sekund ned for at passe til Es-klarinetten. Noteret i transponerende form for Es-klarinet er Kobold-motivet derfor: Fis, D, Gis, A, B, D, F.

På side 19, 1. nodesystem, takt 5-9 (indledes af motiv i D-klarinetten og afsluttes af motiv i førstesoloviolinpartiet) repræsenteres Till Eulenspiegel først af D-klarinetpartiet, cfr. angivelsen "(schelmisch)" på side 19, 1. nodesystem, takt 5, og dernæst af førstesoloviolinpartiet. I den følgende passage (side 19, 2. nodesystem, takt 1 - side 20, 1. nodesystem, takt 5), hvor Till Eulenspiegel gribes af en hemmelig dødsfrygt, fordi han på torvepladsen holdt blasfemiske moralprædikener forklædt som pastor (cfr. side 18, 2. nodesystem, takt 1 - side 19, 1. nodesystem, takt 4), repræsenteres Till Eulenspiegel igen af førstesoloviolinpartiet.

I passagen side 20, 1. nodesystem, takt 5 - side 24, takt 7, hvor Till Eulenspiegel flirter med smukke piger på torvepladsen og bliver afvist (får en kurv), repræsenteres Till Eulenspiegel af 1. oboisten (side 20, 1. nodesystem, takt 7-8, cfr. angivelsen "(geschmeidig)"), bratschisternes triller (side 21, takt 1-8) og førsteviolinerne (side 22, takt 1- side 24, takt 7, cfr. angivelserne "(liebeglühend)" og "drängend" på side 22). Till Eulenspiegel bliver rasende over afvisningen (programmets afsnit XVI, cfr. angivelsen "wütend" (piccolo, førstevioliner) på side 24, takt 8), og han sværger dernæst, at han vil hævne sig på hele menneskeheden (programmets afsnit XVII). I programmets afsnit XVII repræsenteres Till Eulenspiegel af et ostinato-motiv i basklarinetten, 3. fagotten, horn, trompeter, basuner og tuba (cfr. angivelsen "ausdrucksvoll" på side 26, takt 1). I filistermotivpassagen (programmets afsnit XVIII) repræsenteres Till Eulenspiegel af 1. violinpartiet (cfr. angivelsen "(lustig)" på side 29, 2. nodesystem, takt 8) og soloviolinpartiet (cfr. side 30, 1. nodesystem, takt 1-5). I programmets afsnit XX er Till Eulenspiegel repræsenteret af D-klarinetpartiet, som på side 32, takt 10, side 33, takt 4, og side 35, takt 3-6, spiller størsteparten af Kobold-motivet (cfr. supra), idet Kobold-motivet i programmets afsnit XX også optræder i piccolo, tværfløjter, oboer, B-klarinetter, førstevioliner, andenvioliner og bratscher. I programmets afsnit XXI, hvor vi præsenteres for en slager (tysk: Schlager, Gassenhauer), repræsenteres Till Eulenspiegel primært af violinerne og sekundært af B-klarinetterne (cfr. angivelsen "leichtfertig" på side 36, 1. nodesystem, takt 3).

I rettergangsscenen (side 55, takt 1 - side 58, 2. nodesystem, takt 11), som indledes af en begravelmarch i orkestret (side 55, takt 1-6, 9-14; side 56, takt 4 - side 57, takt 3), repræsenteres Till Eulenspiegel fortrinsvis af D-klarinetpartiet, der indledningsvis spiller Kobold-motivet (side 55, takt 7f.; side 56, takt 1-3, 8f.). Begravelmarchen symboliserer anklagemyndighedens indlæg; Kobold-motivet i D-klarinetpartiet symboliserer Till Eulenspiegels svar på anklagemyndighedens indlæg (cfr. angivelserne "drohend", "gleichgültig" og "(entstellt)" på side 55f.). Till Eulenspiegel dømmes til døden ved hængning for blasfemi (cfr. programmets afsnit IX). Dommen er nu afsagt, men endnu ikke eksekveret; violiner, horn i F og trompeter i F fungerer her som talerør for Till Eulenspiegels elendighed (side 57, takt 3-7, cfr. angivelsen "kläglich"). Bødlen kommer for at eksekvere henrettelsen. På side 58, 1. nodesystem, takt 5-8, repræsenterer D-klarinetpartiet Till Eulenspiegel, der anbringes i galgen. Den nedadgående bevægelse i obopartierne, cor-anglais-partiet, D-klarinetpartiet, basklarinetpartiet og fagotpartierne samt trillerne i fløjtepartiet (side 58, 1. nodesystem, takt 9 - side 58, 2. nodesystem, takt 3) symboliserer Till Eulenspiegels afsluttende døds kamp.

Om epilogen (side 59f.) spiller en rolle i programmet - og i givet fald hvilken - er ikke indlysende. Men det er værd at bemærke, at Till Eulenspiegels Kobold-motiv dukker op igen i epilogen, side

60, takt 3f., i violinerne, bratscherne og træblæserne. Da 'ein Kobold' er betegnelsen for en husånd eller naturånd i tysk folkløse, og Kobold-motivet dukker op i epilogen, repræsenterer epilogens Kobold-motiv måske Till Eulenspiegels genfærd efter henrettelsen?

Eftersom Till Eulenspiegel er en figur fra den plattyske, dvs. tysk-nederlandske, folkløse, bygger Richard Strauss' tonedigt "Till Eulenspiegels lustige Streiche" på mundtligt overleverede sagn om Till Eulenspiegel. Strauss har uden tvivl konsulteret disse overleverede sagn i bogform, muligvis Carl Simrocks udgave af folkebogen om Till Eulenspiegel fra 1878. Desforuden har Strauss' program til tonedigtet måske også hentet inspiration fra brødrene Grimms eventyr (markedsscenen i "König Drosselbart") og Hector Berlioz: Symphonie fantastique (henrettelsesscenen). Cfr. Walter Werbeck, op.cit., side 83 med note 18, side 84 med note 24, side 125f., side 129 med note 117.

Det er karakteristisk for Richard Strauss' tonedigte, at hans kompositionsproces involverede en vekselvirkning mellem program og værk, således at det endegyldige program, der ofte foreligger i flere forskellige versioner, må holdes adskilt fra 'urprogrammet' (dommerpanelets udtryk), der qua grundidé ligger til grund for værket. Efter værkets færdiggørelse videreudviklede Strauss urprogrammet til det endegyldige program (cfr. Walter Werbeck, op.cit., side 103-106, 209). Den meget særprægede måde, hvorpå Richard Strauss skrev programmusik, er altså kendetegnet ved en manglende sondring mellem determination (urprogrammet bestemmer værket) og reception (Strauss forsøger ved hjælp af programversionerne at påvirke værkets reception). For hovedparten af Richard Strauss' tonedigte volder det betydelige vanskeligheder at rekonstruere det ikke offentliggjorte (og til tider ikke nedskrevne) urprogram på grundlag af det offentliggjorte program eller de offentliggjorte programversioner. Eftersom de dirigenter og symfoniorkestre, der opfører Richard Strauss' tonedigte, imidlertid ikke med rimelighed kan antages at kende tonedigtenes urprogrammer, må dommerpanelets bedømmelse af deres præstationer nødvendigvis tage udgangspunkt i de offentliggjorte programversioner.

I den musikhistoriske forskning har man traditionelt opfattet det symfoniske digt (alias tonedigtet) som en ukompliceret genre, idet komponisten blot komponerer efter programmets diktat (cfr. Walter Werbeck, op.cit., side 303). En sådan opfattelse, som er blevet forfægtet af bl.a. Carl Dahlhaus, giver næppe nogen mening. Uanset hvilket program komponisten lægger til grund for sit symfoniske digt (alias tonedigt), og uanset hvor detaljeret programmet måtte være, vil programmet aldrig kunne foreskrive komponistens valg af orkestrering, valg af tonalitätsforhold (diatonisk tonalitet (valg af tonika), ikke-diatonisk tonalitet (brug af f.eks. heltoneskalaer, pentatoniske skalaer eller oktatoniske skalaer), bitonalitet, polytonalitet, atonalitet), modulationer, valg mellem sonatesatsform eller rondoform, valg af motiver og temaer, valg af taktarter etc.

Strauss' tonedigt indeholder flg. solistiske passager:

- soloførsteviolin (side 19f., 30)
- soloandenviolin (side 20f.)
- solobratsch (side 20f., 47)
- solocello (side 20)

Endskønt visse passager i 1. hornpartiet virker solistiske, har Strauss ikke brugt betegnelsen "Solo" i 1. hornpartiet.

Richard Strauss' valg af solistiske passager er besynderligt, da D-klarinetpartiet spiller en langt større rolle som talerør for Till Eulenspiegel end strygerpartierne (cfr. supra om de forskellige instrumenter, der efter tur fungerer som talerør for Till Eulenspiegel). Dertil kommer, at flere af de solistiske passager er skrevet på en sådan måde, at solistpartiet drukner. På side 19, 2. nodesystem, optræder der 5 soloførsteviolinister, der imidlertid ikke har mange muligheder for at sætte sig igennem over for F-hornisterne og F-trompetisterne grundet de klanglige forskelle instrumenterne imellem. På side 30, 1. nodesystem, fordobles størsteparten af soloførsteviolinpartiet af førsteviolinpartiet, hvilket ikke levner soloførsteviolinisten mange muligheder for at slå igennem. På side 47 forekommer der et solobratschparti. Teksturen er dog her så tæt, med 4 violinpartier og fordobling af hovedparten af solobratschpartiet i de øvrige bratscher, at solobratschisten ikke har mange muligheder for at gøre sig gældende.

Tekniske problemer

Sofia Philharmonic Orchestra (Young-chil Lee): På side 3, 1. nodesystem, takt 5f., har B-klarinetisterne eller fløjtenisterne intonationsproblemer.

Berliner Philharmoniker (Wilhelm Furtwängler): En anelse reduktion i lyd kvalitet (en lille smule baggrundsstøj på live-optagelsen fra 1950).

Berliner Philharmoniker (Sergiu Celibidache): En anelse reduktion i lyd kvalitet (en lille smule baggrundsstøj på pladeindspilningen).

Berliner Philharmoniker (Erich Kleiber): Reduceret lyd kvalitet (en del baggrundsstøj på pladeindspilningen fra 1930).

Koninklijk Concertgebouworkest (Paul Paray): Reduceret lyd kvalitet (en del baggrundsstøj på pladeindspilningen fra 1940).

NBC Symphony Orchestra (Arturo Toscanini): Reduceret lyd kvalitet (en del baggrundsstøj på pladeindspilningen fra 1949).

Sammenspilsproblemer

Berliner Philharmoniker (Wilhelm Furtwängler): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Wiener Philharmoniker (Herbert von Karajan): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne. D-klarinetisten kommer i øvrigt for tidligt med sin indsats på side 56, takt 8.

Berliner Philharmoniker (Sergiu Celibidache): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Koninklijk Concertgebouworkest (Bernard Haitink): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Koninklijk Concertgebouworkest (Eugen Jochum): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Wiener Philharmoniker (Christoph Eschenbach): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Philharmonia Orchestra (Otto Klemperer): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Boston Symphony Orchestra (Charles Münch): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Chicago Symphony Orchestra (Georg Solti): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Koninklijk Concertgebouworkest (Paul Paray): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Czech Philharmonic Orchestra (Karel Ančerl): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

NHK Symphony Orchestra (Wilhelm Schüchter): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Wiener Symphoniker (Joseph Keilberth): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

NBC Symphony Orchestra (Arturo Toscanini): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Czech Philharmonic Orchestra (Aldo Ceccato): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Cleveland Orchestra (George Szell): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Czech Philharmonic Orchestra (Franz Konwitschny): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

NHK Symphony Orchestra (Paavo Järvi): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne. Desforuden overdøves D-klarinetlisten også på side 56, takt 8, fordi B-klarinetterne, basklarinetlisten, fagottisterne, kontrafagottisten, F-hornisterne, F-trompetisterne, basunisterne, tubaisten og kontrabassisterne forlænger deres afsluttende punkterede fjerdedel i takt 8.

RCA Victor Symphony Orchestra (Fritz Reiner): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Gewandhausorchester Leipzig (Kurt Masur): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne. Desforuden overdøves D-klarinetlisten også på side 56, takt 8, fordi B-klarinetterne, basklarinetlisten, fagottisterne, kontrafagottisten, F-hornisterne, F-trompetisterne, basunisterne, tubaisten og kontrabassisterne forlænger deres afsluttende punkterede fjerdedel i takt 8.

City of Birmingham Symphony Orchestra (Andris Nelsons): På side 55, takt 7, og side 56, takt 1, kommer D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, for tidligt med sin indsats, fordi D-klarinetlisten ikke tager højde for fermaten i den forudgående takt (dvs.

fermaterne på side 55, takt 6 og takt 14). På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten af strygerne og hornisterne.

Orchestre de la Suisse Romande (Eliahu Inbal): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Sofia Philharmonic Orchestra (Young-chil Lee): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Tonhalle-Orchester Zürich (David Zinman): D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, spiller for svagt i forhold til resten af orkestret på side 56, takt 8.

Odessa Philharmonic Orchestra (Hobart Earle): På side 56, takt 9, overdøves D-klarinetlisten, der fungerer som talerør for Till Eulenspiegel, af strygerne og hornisterne.

Øvrige bemærkninger

Hvor godt klarer holdenes 1. hornister Eulenspiegel-motivet på side 3, 1. nodesystem, takt 6 - side 4, takt 1, m.h.t. tonekvalitet, der her bør være så god som mulig?

Det bedste hold har nummer 1, og det ringeste hold nummer 13:

1. New York Philharmonic Orchestra (Leonard Bernstein)
2. Koninklijk Concertgebouworkest (Mariss Jansons)
3. NDR Sinfonieorchester (Christoph von Dohnányi)
4. Münchner Philharmoniker (Valery Gergiev)
5. London Symphony Orchestra (Claudio Abbado)
6. Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks (Lorin Maazel)
7. Wiener Philharmoniker (Clemens Krauss)
8. Israel Philharmonic Orchestra (Zubin Mehta)
9. WDR Sinfonieorchester Köln (Semyon Bychkov)
10. WDR Sinfonieorchester Köln (Hans Swarowsky)
11. Staatskapelle Dresden (Rudolf Kempe)
12. Wiener Symphoniker (Josef Krips)
13. Berliner Philharmoniker (Erich Kleiber)

I hvilket omfang lykkes det i passagen side 19, 2. nodesystem, takt 7 - side 20, 1. nodesystem, takt 5, holdenes førsteviolinsolister at udtrykke Till Eulenspiegels bekymring og ængstelse for, at han kunne blive dømt og henrettet for sine blasfemiske moralprædikener på torvepladsen?

Det bedste hold har nummer 1, og det ringeste hold nummer 13:

1. Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks (Lorin Maazel)
2. Israel Philharmonic Orchestra (Zubin Mehta)
3. Wiener Symphoniker (Josef Krips)
4. Münchner Philharmoniker (Valery Gergiev)
5. Wiener Philharmoniker (Clemens Krauss)
6. WDR Sinfonieorchester Köln (Hans Swarowsky)
7. London Symphony Orchestra (Claudio Abbado)
8. Staatskapelle Dresden (Rudolf Kempe)
9. Koninklijk Concertgebouworkest (Mariss Jansons)

10. New York Philharmonic Orchestra (Leonard Bernstein)
11. Berliner Philharmoniker (Erich Kleiber)
12. NDR Sinfonieorchester (Christoph von Dohnányi)
13. WDR Sinfonieorchester Köln (Semyon Bychkov)

Hvor vellykket er holdenes gengivelse af Till Eulenspiegels døds kamp i galgen (side 58, 1. nodesystem, takt 5 - side 58, 2. nodesystem, takt 3)? Tonekvaliteten bør her være så dårlig som mulig (klarinetterne bør hvine)!

Det bedste hold har nummer 1, og det ringeste hold nummer 13:

1. WDR Sinfonieorchester Köln (Hans Swarowsky)
2. Koninklijk Concertgebouworkest (Mariss Jansons)
3. Wiener Symphoniker (Josef Krips)
4. Wiener Philharmoniker (Clemens Krauss)
5. Staatskapelle Dresden (Rudolf Kempe)
6. Berliner Philharmoniker (Erich Kleiber)
7. WDR Sinfonieorchester Köln (Semyon Bychkov)
8. New York Philharmonic Orchestra (Leonard Bernstein)
9. Israel Philharmonic Orchestra (Zubin Mehta)
10. Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks (Lorin Maazel)
11. Münchner Philharmoniker (Valery Gergiev)
12. NDR Sinfonieorchester (Christoph von Dohnányi)
13. London Symphony Orchestra (Claudio Abbado)

Afgørelse

Således som det fremgår af afsnittet "Generelle bemærkninger" supra, har dommerpanelet opdelt 2. runde i 3 konkurrencer, der omhandler holdenes spilletekniske præstationer og programforståelse i flg. 3 passager: side 3, 1. nodesystem, takt 6 - side 4, takt 1; side 19, 2. nodesystem, takt 7 - side 20, 1. nodesystem, takt 5; side 58, 1. nodesystem, takt 5 - side 58, 2. nodesystem, takt 3. Resultaterne af disse 3 konkurrencer fremgår af afsnittet "Øvrige bemærkninger" supra. Pointsystemet i de 3 konkurrencer er indrettet således, at en førsteplads giver 1 point, en andenplads 2 point, en tredjeplads 3 point, en fjerdeplads 4 point, en femteplads 5 point, en sjetteplads 6 point, en syvendeplads 7 point, en ottendeplads 8 point, en niendeplads 9 point, en tiendeplads 10 point, en elleveplads 11 point, en tolvteplads 12 point og en trettendeplads 13 point. Jo færre point et givet hold får, desto bedre har holdet klaret sig.

Med det angivne pointsystem er pointfordelingen i 2. rundes konkurrencer som følger:

- Koninklijk Concertgebouworkest (Mariss Jansons) har fået 13 point
- Wiener Philharmoniker (Clemens Krauss) har fået 16 point
- Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks (Lorin Maazel) har fået 17 point
- WDR Sinfonieorchester Köln (Hans Swarowsky) har fået 17 point
- Wiener Symphoniker (Josef Krips) har fået 18 point
- Israel Philharmonic Orchestra (Zubin Mehta) har fået 19 point
- Münchner Philharmoniker (Valery Gergiev) har fået 19 point

- New York Philharmonic Orchestra (Leonard Bernstein) har fået 19 point
- Staatskapelle Dresden (Rudolf Kempe) har fået 24 point
- London Symphony Orchestra (Claudio Abbado) har fået 25 point
- NDR Sinfonieorchester (Christoph von Dohnányi) har fået 27 point
- WDR Sinfonieorchester Köln (Semyon Bychkov) har fået 29 point
- Berliner Philharmoniker (Erich Kleiber) har fået 30 point

Resultatet af konkurrencen i 3. runde er som følger:

I hvilket omfang lykkes det holdene at udtrykke Till Eulenspiegels elendighed efter domsafsigelsen, men før henrettelsen (side 57, takt 3-7, cfr. angivelsen "(kläglich)")?

Det bedste hold har nummer 1, og det ringeste hold nummer 5:

1. Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks (Lorin Maazel)
2. WDR Sinfonieorchester Köln (Hans Swarowsky)
3. Koninklijk Concertgebouworkest (Mariss Jansons)
4. Wiener Philharmoniker (Clemens Krauss)
5. Wiener Symphoniker (Josef Krips)

Idet konkurrencen i 3. runde benytter samme pointsystem som konkurrencerne i 2. runde, bliver den samlede pointfordeling i de 4 konkurrencer for holdene i 3. runde:

- Koninklijk Concertgebouworkest (Mariss Jansons) har fået 16 point
- Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks (Lorin Maazel) har fået 18 point
- WDR Sinfonieorchester Köln (Hans Swarowsky) har fået 19 point
- Wiener Philharmoniker (Clemens Krauss) har fået 20 point
- Wiener Symphoniker (Josef Krips) har fået 23 point

På denne baggrund går førstepladsen til Koninklijk Concertgebouworkest (Mariss Jansons), andenpladsen går til Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks (Lorin Maazel), tredjepladsen går til WDR Sinfonieorchester Köln (Hans Swarowsky), og fjerdepladsen går til Wiener Philharmoniker (Clemens Krauss).